

Mimo krytycznych uwag uważam, że publikacja jest bardzo wartościowa i powinna znaleźć się w kanonie lektur, i to nie tylko studiów ekonomicznych. Zawarte w niej teksty tworzą złożony obraz związków świata religii z życiem gospodarczym. Pokazują również, że związki te istniały i wpływały na siebie od wieków – i zapewne warunkować się będą w przyszłości. Jest to o tyle ciekawe, że każdy z nas w obu tych sferach uczestniczy: jako członek społeczności i jako uczestnik bogatego życia gospodarczego. Praca stanowi pomocne ramy odniesienia w interpretacji codziennych zdarzeń. Codziennie bombardowani jesteśmy ogromem informacji gospodarczych, faktami bez dostatecznego wyjaśnienia. Publikacja pokazuje wymiary takiej interpretacji. Jest to obowiązkowa lektura dla teoretyków i amatorów, rzucająca kulturowe światło na bezwzględne fakty, liczby i rankingi.

Autorzy, wychodząc z różnych punktów widzenia, spójnie uzmysławiają i argumentują potrzebę etycznej refleksji nad gospodarką, szczególnie w kontekście globalizacji i kryzysu. Dlatego też książka *Religie światowe wobec współczesnych wyzwań gospodarczych* jest cennym punktem odniesienia dla komentatorów współczesnego świata. Po lekturze recenzowanej książki czytelnik nie powinien mieć wątpliwości, co do znaczenia zagadnień moralności, etyki i wartości kulturowych i religijnych. Może pomoże mu to w kształtowaniu pokolenia bardziej świadomego moralności i zagrożeń nieprzestrzegania społecznych wartości? To za daleko idący wniosek. Omawiana publikacja do mnie trafia i mam nadzieję, że każdego czytelnika, który zetknie się z książką skłoni do refleksji. Czego czytelnikom i Autorom życzę.

Jagoda Dworek

jagodadworek@yahoo.com

Maria Jastrzębska, *Finanse jednostek samorządu terytorialnego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012, ss. 283.

Od ponad 20 lat problematyka finansów samorządowych jest przedmiotem zainteresowań osób badających funkcjonowanie sektora publicznego. W ostatnich latach zainteresowanie tymi finansami wyraźnie wzrosło, ponieważ jednostki samorządu terytorialnego wykonują coraz więcej zadań publicznych i dysponują coraz większą częścią środków publicznych. Badacze zajmujący się problematyką finansów tych jednostek poszukują odpowiedzi między innymi na pytania dotyczące efektywności gospodarowania zasobami pieniężnymi będącymi w ich dyspozycji. Powszechnie przyjmuje się, że efektywność ta w jednostkach samorządu terytorialnego jest wyższa niż w innych podmiotach sektora finansów publicznych, ale w wielu dziedzinach działalności gmin, powiatów i województw potrzebne są zmiany¹.

W ślad za przeobrażeniami zachodzącymi w samorządzie terytorialnym pojawiają się nowe opracowania, których wnikliwa lektura pozwoli zgłębić istotę finansów jednostek samorządowych, zapoznać się z zasadami gospodarowania środkami publicznymi oraz dostarczyć wiedzy z zakresu nowoczesnych instrumentów finansowania działalności tych jednostek i narzędzi podnoszenia efektywności gospodarowania środkami publicznymi. Jednym z nich jest recenzowana pozycja.

Książka Marii Jastrzębskiej składa się z dziesięciu rozdziałów, ułożonych w logicznej kolejności. W pierwszym rozdziale Autorka przedstawiła istotę samorządu terytorialnego w Polsce. W drugim wyjaśnione zostały najważniejsze pojęcia związane z finansami jednostek samorządu terytorialnego, takie jak: zakres tych finansów, gospodarka finansowa i system finansowy oraz samodzielność finansowa tych jednostek. Kolejne dwa rozdziały poświęcone zostały budżetowi i gospodarce budżetowej jednostek samorządu terytorialnego. W rozdziale piątym zawarto rozważania na temat modeli systemu dochodów jednostek samorządu terytorialnego oraz konstrukcji prawnej dochodów tych jednostek w Polsce. Problematyka wydatków budżetowych wymienionych jednostek jest przedmiotem rozdziału szóstego. Autorka rozpatruje w nim nie tylko ich istotę i rodzaje, lecz także analizuje przyczyny i skutki wzrostu. Zwraca także uwagę na czynniki sprzyjające zachowaniu racjonalności

¹ B. Filipiak, *Finanse samorządowe. Nowe wyzwania bieżące i perspektywiczne*, Difin, Warszawa 2011, s. 9.

w dokonywaniu wydatków samorządowych. W rozdziale siódmym odniosła się do bezzwrotnych źródeł finansowania działalności jednostek samorządowych. Przedstawienie systemu dochodów i wydatków samorządowych jest wprowadzeniem do problematyki równowagi budżetowej, odchyleń od tego stanu i długu jednostek samorządu terytorialnego (w dwóch kolejnych rozdziałach). Recenzowaną książkę zamykają rozważania na temat zarządzania finansami w jednostkach samorządu terytorialnego, istoty ich polityki finansowej i strategii finansowych. Autorka uwzględniła też – szeroko ostatnio dyskutowane – zagadnienia ryzyka w działalności tych jednostek oraz audytu i kontroli zarządczej, których zastosowanie sprzyja osiągnięciu racjonalności gospodarowania środkami publicznymi.

Recenzowana książka ma wiele zalet, na które chcę zwrócić uwagę w tym miejscu. W umiejętny sposób przedstawiono w niej przepisy prawne odnoszące się – przede wszystkim – do systemu dochodów jednostek samorządu terytorialnego i procedury budżetowej oraz samorządową rzeczywistość, mającą odzwierciedlenie we wskaźnikach obrazujących sytuację finansową tych jednostek.

Po 2003 r. jednostki samorządowe w Polsce stały się głównymi beneficjentami środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej i innych środków bezzwrotnych. Problematyka wykorzystania tych środków nie była dotąd uwzględniana w zwartych opracowaniach z finansów samorządowych; ograniczano się raczej do przedstawienia źródeł tych środków. Tymczasem w recenzowanej pozycji zwrócono uwagę na wewnętrzne oraz zewnętrzne uwarunkowania ich pozyskania i wykorzystania. Ważne jest też spostrzeżenie Autorki dotyczące tego, że aktywne uczestnictwo jednostek samorządowych w absorpcji wymienionych środków nie tylko umożliwia pozyskanie funduszy na finansowanie zadań bieżących i inwestycyjnych, lecz także jest okazją do zdobycia umiejętności z zakresu zarządzania projektem. Ponadto, aplikując, wykorzystując i rozliczając te środki, organy samorządowe i pracownicy samorządowi uczą się filozofii budżetowania zadaniowego.

W recenzowanej publikacji znalazły się nie tylko podstawowe elementy umożliwiające poznanie systemu finansowania działalności jednostek samorządu terytorialnego (np. różnorodne definicje i klasyfikacje), lecz także poglądy Autorki i wyniki jej badań. Na przykład zabrała ona głos w dyskusji na temat tego, czy dochody jednostek samorządowych powinny być stabilne, czy elastyczne. Autorka opowiada się za stabilnością dochodów, ponieważ w czasie dekoniunktury gospodarczej stabilne dochody zapewniają środki na realizację zadań. Zwraca przy tym uwagę na to, że jednostki samorządowe nie dysponują instrumentami polityki fiskalnej, za pomocą których mogłyby stabilizować sytuację makroekonomiczną (a nawet mikroekonomiczną).

W niektórych częściach omawianej pozycji znajdujemy gotowe scenariusze postępowania w rzeczywistości gospodarczej. Mam tutaj na myśli omówienie metod równoważenia budżetu i rodzajów strategii finansowych jednostki samorządu terytorialnego. Charakter kompendium wiedzy mają też te części publikacji, w których przedstawiono instytucje finansowe oferujące kredyty i pożyczki dla jednostek samorządowych oraz obligacje i bony komunalne.

Zaletą książki jest również zebranie danych liczbowych, obrazujących stopień samodzielności finansowej jednostek samorządowych oraz przedstawiających ich najważniejsze wielkości budżetowe na tle innych państw Unii Europejskiej. Jest to przydatne zarówno dla innych badaczy finansów samorządowych, studentów, jak i włodarzy gminnych, którzy mogą porównać wskaźniki charakteryzujące ich wspólnotę z wielkościami średnimi, ocenić sytuację finansową swojej jednostki na tle innych oraz porównać swoją aktywność w zakresie powiększania dochodów i zaciągania zobowiązań.

Książka jest umiejętnym połączeniem tradycyjnego podejścia do finansów samorządowych z podejściem nowoczesnym, menedżerskim, kładącym nacisk na efektywność gospodarowania dochodami samorządowymi. W szerszym zakresie – niż w innych utrzymanych w tym samym duchu opracowaniach – zwrócono w niej uwagę na budżet zadaniowy i procedurę planowania budżetu samorządowego oraz zarządzanie finansami. Uwzględnienie problematyki zarządczej jest ważne w warunkach ekonomizacji działalności podmiotów publicznych i w obliczu konieczności gospodarowania zmniejszonymi – na skutek kryzysu gospodarczego – dochodami.

W recenzowanej pozycji znalazły się dyskusyjne stwierdzenia, które nie podważają jej zalet, a wręcz przeciwnie – stanowią jej dodatnią stronę, gdyż pobudzają do refleksji i dyskursu akademickiego. Na przykład nie mogę zgodzić się z opinią Autorki, zgodnie z którą część oświatowa subwencji ogólnej są to „środki znaczone z uwagi na określenie celu ich przeznaczenia” (s. 58). Wymieniona część subwencji nazywana jest oświatową nie dlatego, że musi być przeznaczona na zadania z zakresu oświaty, ale dlatego, że przy obliczaniu jej wysokości bierze się pod uwagę zmienne charakteryzujące zakres i jakość usług oświatowych świadczonych przez jednostki samorządowe poszczególnych szczebli. Część oświatowa nie jest formalnie powiązana z żadnym konkretnym zadaniem i nie musi być wykorzystana na finansowanie zadań oświatowych. Gdyby część ta miała

celowe przeznaczenie, mielibyśmy do czynienia z odstępstwem od zasady jedności materialnej budżetu w obrębie działu „oświata i wychowanie”. Tymczasem ta część subwencji (podobnie jak pozostałe części – razem z dochodami własnymi i udziałami w podatkach państwowych) stanowi jedną pulę środków publicznych przeznaczanych na finansowanie wszystkich zadań własnych bieżących i inwestycyjnych. Świadczy o tym zapis ustawodawcy, zgodnie z którym o przeznaczeniu środków otrzymanych z tytułu tej części subwencji ogólnej decyduje organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego².

Recenzowana publikacja ma – moim zdaniem – pewne mankamenty. Najpoważniejszy z nich to jej mała przejrzystość. W tekście jest zbyt mało tabel, w których przedstawiono by inne treści niż dane liczbowe. Autorka nie wykorzystwała rysunków, na których można by przedstawić na przykład kryteria klasyfikacji i wyróżnione na ich podstawie grupy poszczególnych wielkości budżetowych, źródła środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi itp. Tekst książki jest dość ścisły, brakuje w nim „światła”, które pozwoliłoby na szybkie znalezienie interesujących czytelnika treści. Braki te nie są na tyle istotne, aby zaważyły na ogólnej ocenie recenzowanej pozycji, tym bardziej że mogą być wyeliminowane podczas prac nad drugim wydaniem.

Recenzowana publikacja powinna spotkać się z zainteresowaniem pracowników naukowo-dydaktycznych wydziałów ekonomicznych, prawa i administracji oraz ich studentów. Wyrażam przekonanie, że będzie ona ciekawą lekturą także dla pracowników samorządowych, radnych oraz przedstawicieli organów wykonawczych jednostek samorządowych i innych osób zainteresowanych problematyką samorządową. Przemawiają za tym walory tej książki, na które zwróciłam już uwagę.

Sławomira Kańdula

Katarzyna Perez, *Efektywność funduszy inwestycyjnych. Podejście techniczne i fundamentalne*, Difin, Warszawa 2012, ss. 440.

Recenzowana monografia jest kolejną pracą w dorobku dr Katarzyny Perez poświęconą funduszom inwestycyjnym. Jest to opracowanie, w którym w sposób kompleksowy Autorka opisała techniczne i fundamentalne podejście do oceny efektywności funduszy inwestycyjnych. Książka dotyczy zagadnień bardzo ważnych i aktualnych. Chociaż pierwsze fundusze inwestycyjne pojawiły się na świecie już około dwieście lat temu, to sposób i metody analizy ich funkcjonowania stale ewoluują, w ślad za pojawiającymi się nowymi koncepcjami teoretycznymi, jak i na skutek różnicowania się samych funduszy i ich strategii inwestycyjnych. W Polsce rynek funduszy inwestycyjnych powstał dwadzieścia lat temu i cały czas się rozwija.

Praca dr Katarzyny Perez ma konsekwentnie zarysowaną, w pełni logiczną strukturę. W pierwszej części (rozdział 1 i 2) Autorka przedstawia ewolucję teorii portfela inwestycyjnego oraz ewolucję teorii rynku kapitałowego i ich znaczenie dla oceny efektywności funduszy inwestycyjnych. Ta część pracy tworzy podstawy do analizy funkcjonowania funduszy zarówno od strony technicznej, jak i fundamentalnej. Przegląd teorii znajdujący się w pracy został przygotowany z ogromnym znanstwem światowych dokonań w tym zakresie. Autorka wykazała się dogłębną znajomością rozważań teoretycznych prezentowanych w literaturze przedmiotu (bibliografia zawarta w pracy liczy blisko osiemset pozycji!).

Dwa autorskie wykresy podsumowujące rozwój opisywanych teorii, zamieszczone na końcu pierwszego i drugiego rozdziału (odpowiednio s. 88 i 134) dają czytelnikowi przejrzysty obraz poszczególnych etapów tej ewolucji. Ta część pracy stanowi niezwykle cenne kompendium wiedzy na temat teorii portfela inwestycyjnego, jego dywersyfikacji, racjonalnych zachowań inwestorów i zależności pomiędzy oczekiwaną stopą zwrotu a ryzykiem ponoszonym przez inwestora. Zawiera ona także interesujące rozważania na temat hipotezy rynku efektywnego i przyczyn obserwowanych

² Ustawa z 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, t.jedn.: Dz. U. 2010, Nr 80, poz. 526, art. 7 ust. 3.